

DUBINGIŲ PILIAVIETĖS BAŽNYČIOS TYRINĖJIMAI

Rimvydas LAUŽIKAS, Gintautas STRIŠKA

Dubingių piliavietėje (Molėtų r.) (1 pav.) yra išlikę buvusių XVI–XVII a. Radvilų rūmų ir bažnyčios liekanos. Pirmą kartą trumpalaikiai archeologiniai tyrimai bažnyčioje teritorijoje vyko 1939 m. (tyrė Vytauto Didžiojo kultūros muziejus, vadovavo V. K. Jonynas ir B. Lukoševičius), o nuo 2003 m. piliavietėje vyksta sistemingi archeologiniai tyrinėjimai. Tyrinėta piliavietės aikštélė, buvusios bažnyčios bei rūmų vėtos (žr. *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 151–153; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 179–183; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 146–150). 2003–2004 m. archeologinių tyrimų metu nustatyta, kad bažnyčios sienų mūrai užversti storu griuvenų sluoksniu, bažnyčios viduje ir išorėje rasti palaidojimai. 2004 m. tyrimų metu buvusios evangelikų reformatų bažnyčios viduje aptiktai didikų Radvilų giminės palaikai. Ruošiantis jų perlaidojimui numatyti papildomi bažnyčios archeologiniai tyrinėjimai ir mūro liekanų konserveravimo darbai. 2005 m. atidengtas bažnyčios pamatų kontūras (2 pav.), teritorija išvalyta nuo medžių ir krūmų.

2006 m. Dubingių piliavietėje testi buvusios evangelikų reformatų bažnyčios tyrinėjimai. Tyrė bendra Kultūros paveldo akademijos, Lietuvos etnokosmologijos muziejaus ir LP archeologų grupė (tyrinėjimų mokslinis vadovas – A. Kuncevičius). Tyrinėta buvusios bažnyčios P dalis – pusė navos ir bokšto patalpų, taip pat bažnyčios išorė P pusėje. Bendras tyrinėjimų plotas – 200 m². Bažnyčios liekanas dengė apie 40–60 cm storio griuvenų sluoksnis, kuriamo aptikta plytų, plokštinių čerpių pusapvaliu ir bebro uodegos formos

galu, šviesiai dažyto tinko luitų, marmuro nuolaužų.

Iki galio atidengus bažnyčios P sieną surasti pastato ŠV ir PV kampai (H_{abs} 171,40–170,03 m). Bažnyčia išorėje buvo 18 m, viduje – 13 m ilgio. Sienos 2,5–2,6 m storio, pamatai įgilinti apie 3 m (iki H_{abs} 68,40 m aukščio). Prie bažnyčios V sienos aptiktos keturkampio bokšto liekanos. Bokštas buvo apie 8 m ilgio, jo viduje aptikta pertvara, kuri dalijo bokštą į kelias neaiškios paskirties patalpas. Vienoje patalpoje surasta nedidelė apardytą kriptą. Bokšto pamatas ties V bažnyčios siena įgilintas iki H_{abs} 167,80 m.

Bažnyčios pamatai buvo kiautinės konstrukcijos. Vidinė pamatų dalis mūryta eilėmis iš akmenų ir plytų. Akmenų eilės nežymios, išskirkia tik kelios stambesnių rieduliu eilės pamato viršuje. Pamatų apačioje ant grunto (kieto molio) dėti akmenys, ant kurių lietas skiedinys ir mūrijamas aukštesnės netašytų rieduliu eilės, išlyginant plytų eilėmis, kurios dedamos tiek trumpainiais, tiek ilgainiais į išorę. I vertikalius tarpus tarp akmenų taip pat įmūryta plytų trumpainiais į išorę, pusplycių, čerpių. Plytų rišimo būdas eilėse netvarkingas, vieningos sistemos nepastebėta.

Bažnyčios viduje ties H_{abs} 171,20 m rastos grindų liekanos. Ant kalkinio pagrindo klotos apie 22x25 cm dydžio molinės plytelės. Išliko tik keramikinių plytelinių liekanos ir skiedinio paklotas, kuriame atsispaudusios plytelinių žymės. Bažnyčios PV kampe, ties H_{abs} 170,97 m grindys perklotos 27–29x12,5–13,5x7–7,8 cm dydžio plytomis.

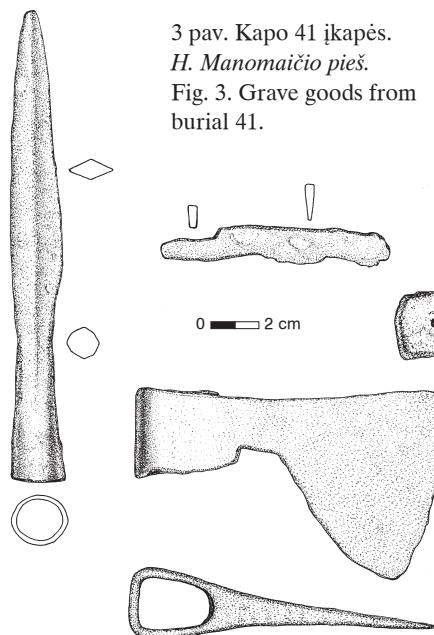
1 pav. Dubingių piliavietė iš oro. *V. Abramausko* nuotr.
Fig. 1. Aerial view of the Dubingiai castle site.

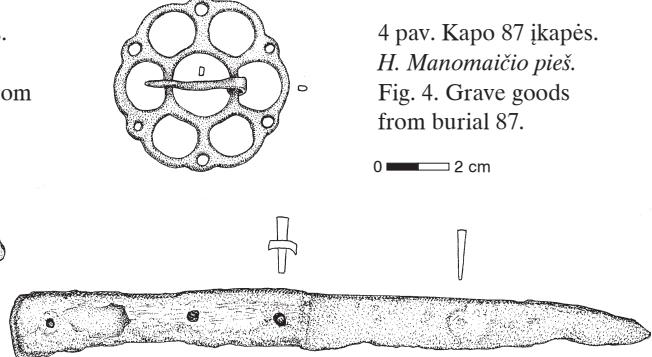
2 pav. Dubingių piliavietės evangelikų reformatų bažnyčios pamatum liekanos iš oro. *V. Abramausko* nuotr.
Fig. 2. Aerial view of the remains of the foundation of the Dubingiai castle
Evangelical Reformed church.

Bažnyčioje, ties P sienos vidine dalimi, apie 40 cm į Š pusę aptikta 8 m ilgio ir 80–90 cm pločio mūro siena. Ties jos galu R pusėje rasta 3x2,4 m dydžio mūrinė kripta, užpilta griuvėnomis ir pavieniais žmonių kaulais. Manoma, kad surastas ankstyvesnės bažnyčios pamatas. Greičiausiai tai piliavietėje buvusios Dubingių Šv. Dvasios katalikų bažnyčios, Mikalojaus Radvilos Rudojo nurodymu 1565 m. perduotos evangelikams reformatams, liekanos.

Bažnyčių teritorijoje aptikti 68 geriau išlikę griautiniai kapai ir ne mažiau kaip 117 žmonių palaikų iš suardytyų kapų. Palaidojimai daugiasluoksniai, dažnai vėlesni kapai suardė ankstesnius, taip pat dalis kapų suardyta XVII a. pradžioje statant paskutiniąją evangelikų reformatų bažnyčią. Mirusieji gudyt aukštelninkai, rankos sudėtos prie šonų, ant klubų, juosmens ar krūtinės. Kapai orientuoti 80–260°, lygiagrečiai stovėjusios

3 pav. Kapo 41 įkapės.
H. Manomaičio pieš.
Fig. 3. Grave goods from
burial 41.

4 pav. Kapo 87 įkapės.
H. Manomaičio pieš.
Fig. 4. Grave goods
from burial 87.

0 — 2 cm

bažnyčios pastatui, galvomis į V. Aptiki ir keli palaidojimai kita kryptimi: 110–290°, 140–320°.

Kapai daugiausiai be įkapių. Juos greičiausiai galima priskirti XVI a. pabaigai – XVII a. (reformatų bendruomenei). Giliau buvusiuose kapuose aptikta po keletą įkapių: karoliukų, žvangučių, smeigtukų-adatelių, žiedų. Kape 41 (kapų numeracija tėstinė nuo 2003 m.) ties mirusiojo pėdomis surastas žmoniinis ietigalis ir pentinis kirvis, o ties juosmeniu ir peilis (3 pav.). Griaucių krūtinės srityje buvo gausu geležies korozijos liekanų. Gali būti, kad tai krūtinės šarvų liekanos. Kape 87 juosmens srityje surastas peilis ir juostinis bronzinis žiedas, krūtinės kairėje pusėje – še-

šialapė rozetinė segė, centre sagutė (žvangučis?) (4 pav.). Keliuose kapuose aptikta pavienių keramikos šukių. Kape 79 be keramikos rasta ir Kazimiero denaras. Monetų iš viso rasta tik 6 kapuose. Daugiausiai, net 25 vienetai, aptikti kape 23, tarp jų buvo vienas Kazimiero, du Aleksandro ir dvidešimt du

Žygimanto Augusto denarai. Kituose kapuose aptikta tik po vieną Kazimiero, Aleksandro, Žygimanto Augusto ar Vaclovo IV (grašis) monetą. Rastosios monetos kapus leidžia datuoti XV a. antraja puse – XVI a. viduriu.

Perkasos vietoje ižemis (rausvas kietas molis) pasiekta apie H_{abs} 170,00 m aukštysteje. Jo paviršius žemėjo į V pusę. Po bažnyčios bokšto liekanomis ir ties V bažnyčios siena, ties H_{abs} 167,80 m aptiktas smulkaus žvyro sluoksnis.

EXCAVATIONS AT THE DUBINGIAI CASTLE CHURCH

In 2006 the grounds of the former Evan-

gelical Reformed church were excavated at the Dubingiai castle site (Fig. 1). A 200 m² area was excavated. The remains of the foundations of a 16th century Catholic church and a 17th century Reformed church (Fig. 2) were found. 68 inhumation burials were found inside and outside of the latter churches. Most of the burials were without grave goods, date to the late 16th–17th century, and are assigned to the Reformed community. The burials with grave goods date to the 2nd half of the 15th – mid-16th century (Figs. 3–4). Beads, bells, pins – needles, a brooch, rings, an axe, a socketed spearhead, knives, and coins were found in them.

BAZILIJONU VIENUOLYNAS VILNIUJE, AUŠROS VARTU G. 7 – ARKLIU G. 18

Tauras POŠKA

2006 m. tēsiant buvusio Bazilionų vienuolyno komplekso restauravimą (žr. *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 218–219), tiestos ir keistos inžinerinės komunikacijos. Kadangi didžioji darbų dalis vykdyta šalia arba senųjų komunikacijų vietose, viršutiniai sluoksniai buvo nukasinėjami mechanizuotai, o aptikus nejudintą kultūrinio sluoksnio horizontą arba anksčiau čia stovėjusių pastatų liekanas – vykdyti archeologiniai tyrinėjimai. Atkasus anksčiau čia buvusių pastatų fragmentus, siekiant juos išsaugoti buvo koreguojamas inžinerinių komunikacijų tiesimo projektas ir keičiamos trasų tranšėjų vėtos.

Atidengti 3 plotai vienuolyno teritorijos ŠV dalyje (plotai V–VII; tirtas 69 m² plotas). Archeologiniai žvalgymai vykdyti trijose atkarpose (atkarpas 1–3; žvalgytas 114 m² plotas). Dar vienas plotas VIII atidengtas buvu-

sio Bazilionų vienuolyno PV dalyje, naujai statomo auditorijos pastato vietoje. Prieš pradédant žemės judinimo darbus, čia nugriautas XX a. antrojoje pusėje statytas mūrinis garažo pastatas. Taip pat buvo žinoma, kad planuojamame tyrinėti plote gausu inžinerinių komunikacijų, todėl viršutinius sluoksnius iki 1,5 m gylio leista, prižiūrint archeologui, nukasinėti mechanizuotai. Būsimos auditorijos vietoje tyrinėtas 315 m² plotas.

Archeologiniai žvalgymai keičiamų ir naujai tiesiamų inžinerinių komunikacijų tranšėjų vietose metu nustatyta, kad kultūrinio sluoksnio storis žvalgytose vietose siekia 1,2–2,8 m. Kultūrinio sluoksnio horizontai XX a. antrojoje pusėje tiesiant inžinerinių komunikacijų trasas suardyti iki pat ižemio. Atkarpas 3 vietoje rastas akmenų-plytų mūro fragmentas, datuotinas XVII a. pradžia.